YÛSUF BİN ESBAT

Hadîs, fıkıh ve kırâat âlimi. Tebe-i tabiînin büyüklerindendir. Nesebi, Yûsuf bin Esbât bin Vâsıl eş-Şeybânî, el-Kûfî. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Haleb ile Antakya arasında bir köyde doğdu. Antakya'da yaşadı. 195 (m. 810)'de vefât etti. 196'da vefât ettiği de rivâyet edilmiştir.

Âmir bin Şüreyh, Süfyân-ı Sevrî, Yâsîn ez-Zeyyât gibi zâtlardan hadîs-i şerîf rivâyet etti. Kendisinden, Ebu'l-Ahvas, Mahmûd bin Mûsâ, Müseyyib bin Vâhid ve Abdullah bin Habîb el-Antakî gibi âlimler rivâyette bulundular. Hadîs-i şerîf ilminde sika (güvenilir) bir zât olup, zamanının en üstünlerindendir.

Haram ve şüphelilerden çok sakınır, çok ibâdet ederdi. Kendi hâlinde yaşar, hâlini belli etmezdi. Kalbinde dünyâ sevgisine yer yoktu. Nefsinin isteklerine hiç uymaz, her an Allahü teâlâyı hatırlardı. Helâlden lokma bulabilirse yer, bulamazsa sabrederdi. "Allahü teâlânın rızâsının onda dokuzu helâl rızıktadır" buyururdu. Dokumacılık yaparak nafakasını temin etmeye çalışırdı. Dünyâ malına ve lezzetlerine hiç iltifât etmezdi. Kırk sene müddetle iki gömlekle idâre etti. Birini yıkar, diğerini giyerdi. Âhıretteki sonsuz ni'metleri terk edip de, dünyânın geçici, yalancı ve aldatıcı zevklerini tercih edenlerin zavallılıklarını, gafletlerini ve yakalandıkları bu hastalığın tehlikesini bildirmek için, Hazreti Ali'nin şu sözünü sık sık söylerdi. "Dünyâ çöplük gibidir. Kim ona tâlib olursa sıkıntılarına katlanmaya hazır olsun." Hastalandığında kendisinin haberi olmadan, sultanın doktorlarından birini çağırdılar. Doktor muayene edip gideceği zaman, Yûsuf bin Esbât oradakilere sordu, "Doktor muayene ettiği hastalardan, âdet olarak ne alır?" Onlar da "Altın alır" dediler. Bir kese çıkardı ve "Bunu ona veriniz" diyerek yanındakilere verdi. Baktılar, kesenin içinde onbeş altın var, "Bu çok fazladır" dediler. Bunun üzerine, "Olsun, ona verin. Böyle yapmakdaki maksadım, fakîrlerin, sultandan daha mürüvvetli olduğunu bildirmektir" buyurdu.

Huzeyfet-ül-Mer'aşî'ye yazdığı bir mektûbunda şöyle nasîhat etti: "Allahtan korkup takvâ üzere ol. Haramlardan sakın, öğrendiğin ilimle amel et. Kendi hâlinle meşgûl olup, her an Allahü teâlâyı hatırla, ama bu hâlini Allahü teâlâdan başka kimse bilmesin. Her canlının mutlaka tadacağı ve kimsenin çâre bulamadığı ölüme şimdiden

hazırlıklı ol. Çünkü ölüm geldikten sonra artık âh etmekten, pişman olmakdan başka bir şey yoktur. Vesselâm.”

Yûsuf bin Esbât hazretlerine sordular “Zühdün gayesi nedir?” O da “Sana ihsân olunan ni’mete şımarmamak, nasîb olmayan şeye de (niye nasîb olmadı) diye üzülmemekdir.” buyurdu. “Tevazunun gayesi nedir?” diye sordular. “Evinden çıktığın zaman karşılaştığın herkesi kendinden üstün bilmendir” buyurdu.

Birgün etrâfındaki gençlere, “Ey gençler! Fırsatı ganîmet biliniz. Sizlere hastalık ve ihtiyârlık gelmeden önce sıhhatinizin kıymetini biliniz. Allahü teâlânın ihsânı olan bu zamanı, Allahü teâlâya ibâdetle kullanın. Ben şimdi yaşlandım. Sıhhatim gitti. Onun için namazımın rükû’ ve secdelerini âdabına uygun olarak yapamıyorum. Çünkü bunları tam yapabilmek için uygun olan gençlik ve sıhhat, artık benden geçti. Namazının rükû’ ve secdelerini tam yapıp bütün edeblerine, riâyet eden kimselere imreniyor, onlar gibi olmak istiyorum.”

“Ben Kur’ân-ı kerîmin hükümlerine uygun amel edemediğim için çok korkuyorum. Hattâ Kur’ân-ı kerîm okurken azâb âyetlerine gelince korkum o kadar artıyor ki, devam edecek hâlim kalmıyor. Bu sebeple hergün yetmiş kerre tövbe, istiğfar ediyorum” buyurdu.

Kendisine sordular ki, “Hemen ölmeyi arzu eder misin?” cevâbında “Hayır daha yaşamak isterim. Belki birgün günahlarıma çok pişman olmak ve sâlih ameller işleyip iyiler arasına katılmak nasîb olur” buyurdu.

Buyurdu ki, “Ben Allahü teâlâdan şu üç meziyete sâhib olmayı istiyorum: 1) Vefât ederken hiç param olmasın, 2) Vefât ederken hiç borcum olmasın ve 3) Vefât ederken kemiklerimde et kalmasın.” Ölüm halinde iken, kendisini ziyârete gelen Hazreti Huzeyfe-i Mer’aşî, onu çok fazla ızdırap içinde gözyaşı döküp inliyor gördü. “Allahü teâlâya kavuşacaksın. Şimdi ağlayıp inlemek zamanı mıdır? Niçin kendini üzüyorsun?” dedi. Bunu duyunca, “Ne yapayım. Vallahi ben bu zamana kadar yaptığım ibâdetleri, tam bir ihlâsla yapabildiğimi zannetmiyor, ibâdetlerimin kabûl olup olmadığını da bilemiyorum. Acaba hâlim ne olur? Ona ağlıyorum.” buyurdu. Hazreti Huzeyfe, Yûsuf bin Esbât hazretlerinin bu sözlerini işitince “Şu sâlih zâta bakın ki emelindeki ihlâsından korkuyor. O böyle söylerse bizim hâlimiz nasıl olur?” diyerek

istiğfar etti. Vefâtı arzu ettiği gibi oldu. Zayıfladığından derisi kemiğine yapışmış gibiydi.

Buyurdu ki: “İnsanların medhetmelerine, çok övmelerine kavuşmak arzusundan çok sakının. Zira çok tehlikelidir. O, tam uçurumun kenarıdır. O, ateşle oynamaktır. Allah korusun bir an gaflet, insanı ebedî se’âdetinden mahrûm eder.”

“Az bir şekilde şüpheli olan şeylerden sakınmak, çok amel etmekten; az bir tevâzu sahibi olmak, nefsin istemediği bir çok ibâdeti yapmakdan daha sevâbtır.”

“Zühdün esası, sıkıntılara katlanıp, şehvetleri terk etmek ve yenilen lokmanın helâlden olmasına dikkat etmektir.”

“Güzel ahlâkın alâmetleri; arkadaşının söylediğine itiraz etmeyip, kabûl etmek. Kendine ve herkese ve hattâ her mahlûka karşı merhametli ve insaflı olmak. Kimsenin aybını araştırmamak. Başkasında bir kusur görünce (dalgınlıkla olmuştur. İstemiyerek yapmıştır diyerek) iyiye yormak. Kendisinden özür dileyenlerin özürlerini kabûl etmek. Başkalarından gelen sıkıntı ve eziyetlere sabır ve tahammül etmek. Başkalarının kusurlarını araştırmak yerine, kendi kusur ve kabahatlerini düşünüp araştırmak, düzeltmeye çalışmak. Büyük-küçük herkese karşı edebli tatlı dilli, güler yüzlü olmaktır.”

“Tövbenin doğru ve makbûl olmasının alâmetleri: Tekrar o günahı işlemeğe sebeb olabilecek kimselerden uzak durmak. Lüzumsuz lafları terk etmek. Allahü teâlâyı inkâr edenlerle görüşmemek. Hayr ve sevâb olan amelleri yapmak, işlemiş olduğu günahtan dolayı çok pişman olup, yaptığı tövbeyi bozmamak, işlediği günahta kul hakkı varsa, onu hak sahibine iade etmek. Allahü teâlâ için olmıyan her şeyi kalbinden çıkarmaktır.”

“Sabırlı olmak isteyen kimse; öfkesini yenmeli, kalbinde Allahü teâlâdan başka bir şeye yakınlığın olmaması için çalışmalı. Bir musîbet veya sıkıntı geldiği zaman, inleyip sızlamamalı. İbâdetleri, “Güzel yapabiliyorum” düşüncesinden uzak olup, amellerini kusurlu bilmeye devam etmeli, farzları ve vâcibleri yapmakta tenbellik yapmayıp, en güzel şekilde yapmaya çalışmalı, yapılan bütün işlerin dine uygun

olmasına gayret etmeli ve önceden yapılmış olan hatâ ve zararları telâfi etmek için uğraşmalıdır.”

“Haya sahibi olmanın alâmetlerinden ba’zıları şunlardır: Gönlü kırık ve mahzûn olarak Allahü teâlâya kavuşacak, O’na hesab verecek olmanın büyüklüğünü düşünmelidir. Hiçbir zaman düşünmeden konuşmamalı, sonunda mahcûb olacağı işleri yapmaktan çok sakınmalıdır. Bütün a’zâlarını, İslâmiyyete uygun olmayan her hâlden uzak tutmalıdır. Dünyâ gösterişini terk etmeli, bunların yaldızlı, yalancı ve geçici zevkleri, Allahü teâlânın rızâsını unutup, sonsuz saâdetden mahrûm kalmağa sebeb olmamalıdır. Mezarlığı ve ölümü çok hatırlamalı, ölümün bir gün mutlaka kendisine de geleceğini hiç unutmamalıdır. Her an ölüme hazır olmalıdır.” “Allahü teâlânın dostlarına şu üç şey verilmiştir. Halâvet (yumuşaklık, tatlılık), mehabet (büyüklük, heybet) ve muhabbet (sevgi, iyilik, güzellik)’dir.”

“Alçak gönüllü olmanın alâmetleri şunlardır: Söyleyen kim olursa olsun, hak sözü kabûl etmek. Fakîr, garîb olan kimselere de yumuşaklıkla muâmele etmek. Rütbe itibariyle küçük olanlara şefkatli olmak.

Kendisine karşı yapılan hatâ ve kusurlara tahammül edip, öfkelenince sabretmek, her an Allahü teâlâyı hatırlamak. Zenginlere karşı vekarlı olmak. Cenâb-ı Haktan gelen her şeye rızâ göstermektir.”

“Sâdık olmanın alâmetleri: Sözü ile kalbinden geçenlerin aynı olması. Söz verdiği gibi hareket etmesi, işlerini Allahü teâlânın rızâsı için yapması. Dünyâya düşkün olmayıp, makam, mevki peşinde koşmaması, Nefsin isteklerini yapmaması, mühim olan işleri hemen yapıp, mühim olmayanları sonraya bırakması. Âhıreti, dünyâya tercih etmesidir.”

“Öyle bir tevekkül sahibi olmalıdır ki, Allahü teâlânın, kendisi için ezelde takdîr ettiği şeyden başka, başına hiçbir şeyin gelmeyeceğine gözüyle görür gibi inanmalıdır.”

“Allahü teâlâya olan muhabbetin alâmetleri: Dünyâda huzûrlu olduğu halde, âhıreti arzu etmek. Sıhhatli olduğu halde ölümü istemek. Allahü teâlâyı çok anmak, bununla rahatlamak ve bundan zevk almak. Cenâb-ı Haktan gelen dertleri ve belâları ni’met bilip, bunlara sabretmek sevinmektir.”

---

1) Tezkiret-ül-evliyâ sh. 224

2) Hilyet-ül-evliyâ cild-8, sh. 237

3) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 68

4) Tehzîb-üt-tehzîb cild-11, sh. 407

www.ehlisunnetbuyukleri.com